

20.05.2025

Arvamus karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsusele

Lugupeetud minister

Justiits- ja Digiministeerium on esitanud karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse (VTK), milles on tähelepanu alla võetud mõned probleemid vägivallakuritegude valdkonnast.

Lapsele Vanemad MTÜ on oma tegevuses mitmetel kordadel kokku puutunud erinevate vägivalda puudutavate teemadega. Osade juhtumite puhul on näha, et üks vanematest või mõlemad on käitunud pärast lapsevanemadena lahku minekut vägivaldselt ning pigem võib arvata, et vägivald ei olnud võõras ka suhte ajal. Paraku ei mõtle vanemad sellele, et hoolimata nendevahelisest ebamõistlikust käitumisest on kannatajaks alati laps. Lapsele Vanemad MTÜ toetab vägivalda puudutavate kuritegudega seotud probleemidele lahenduste otsimist ja annab enda arvamuse VTK punktidele, mis puudutavad vaimset vägivalda ja lähisuhtevägivalda.

1) VTK küsimuses 4 soovib Justiits- ja Digiministeerium tagasisidet, kas tunnistada kehtetuks KarS § 121 lõike 2 punkt 2 ja selle asemel täiendada KarS § 58 loetelu? Nimetatud paragrahvides käsitletakse lähisuhtevägivalda, kui kuriteo toime panemise raskendavat asjaolu.

Kehtivas karistusõiguses on ennekõike reguleeritud füüsiline ja seksuaalvägivald, kuid käsitlemata on vaimne ja majanduslik vägivald. Ka puudub karistusõiguslik hinnang juriidilise vägivalda suhtes. Sageli seob nende kõikide eeltoodud vägivalda liikide puhul pereliikmeid või endisi lähedasi lähisuhtevägivald, mis olemuselt on vägivaldne allutaja allutatava suhe.

Kehtivas karistusõiguses kirjeldatakse lähisuhtevägivalda, kui raskendavat asjaolu. KarS § 58 p 4 kohaselt loetakse karistust raskendavad asjaoluks süüteo toimepanemist isiku suhtes, kes on süüdlasest teenistuslikus või majanduslikus sõltuvuses, samuti süüdlase endise või praeguse pereliikme, süüdlasega koos elava isiku või süüdlasest muul viisil perekondlikus sõltuvuses oleva isiku suhtes. KarS § 121 lg 2 p 2 alusel on võimalik määrata teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti valu tekitava kehalise väärkohtlemise eest, kui see on toime pandud

lähi- või sõltuvussuhtes, karistuseks kuni viieaastane vangistus. See tähendab, et lähisuhtevägivalda ei loeta karistusseadustiku mõistes iseseisvaks kuriteoks. Samas ei ole see lähenemine kooskõlas naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsiooni (Istanbuli konventsioon) art 18 punktiga 1, mille kohaselt võtavad konventsiooniosalised vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et kaitsta kõiki, sh perevägivalda ohvreid igasuguste edasiste vägivaldaaktide eest. Istanbuli konventsiooni sõnastusest nähtub, et lähisuhtevägivald, kui üks vägivalda liik, vajab eraldi tähelepanu ja konventsiooniga ühinenud riikidel on kohustus muuta lähisuhtevägivald eraldi karistatavaks teoks.

Lähisuhtevägivald on tahtlik teise inimese kahjustamine, et saavutada lõpptulemina inimese allumine vägivaldsele tahtele. Lähisuhtes ei ole vägivalda kasutaval inimesel vahet, millist vägivalda kasutades vägivaldsele eesmärgi saavutab, kuna eesmärgiks on kontroll ohvri üle. Sealjuures tuleb silmas pidada, et vägivaldsele kasutab erinevaid vägivalda liike, sh füüsilist, seksuaalset, vaimset, majanduslikku või ka juriidilist vägivalda lähisuhtevägivalda eesmärgi saavutamiseks. Harvem on ka juhtumeid, kus kasutatakse medikamentoosseid ravimeid, et hoida allutatav ravimite toimet vägivaldsele kontrolli all.

Lähisuhtevägivalda puhul ei ole piisav, kui kriminaliseeritakse kõik vägivalda liigid eraldi, vaid just lähisuhtevägivalda kuriteona määratlemine, tuleb lähisuhtevägivalda kriminaliseerimisel peamiseks eesmärgiks seada. Lähisuhtevägivalda puhul on oluline, et kuriteona määratletaks lähisuhtevägivald ja karistusseadustikus nähtaks ette karistus seoses lähisuhtevägivalda toime panemisega.

Sageli kandub vägivaldsele tegevus ka väljaspoole suhet ning suhte lõppedes ei pruugi vägivaldsele enda tegevust lõpetada. Tihti seovad vägivaldsele ja ohvrit ühised lapsed, ühine vara või ühised kohustused kolmandate isikute (nt laenuandjate) ees. Seetõttu on oluline, et lähisuhtevägivald muudetakse karistatavaks ka nende juhtumite puhul, kus endised elukaaslased või partnerid enam koos ei ole, kuid vägivaldsele jätkab enda tegevust pärast partnerlussuhte lõppu.

Tulenevalt eeltoodust on Lapsele Vanemad MTÜ seisukohal, et erinevalt praegusest, tuleb lähisuhtevägivald määratleda karistusseadustikus eraldi kuriteona.

2) VTK küsimuses 4 soovib Justiits- ja Digiministeerium tagasisidet, kas lisada KarS § 121 lõikesse 1 selgesõnaliselt psüühiline (või vaimne) vägivald?

Vaimse vägivalda kasutamine sõltumata sellest, kas vägivalda kasutab teise inimese suhtes töökaaslane, sõber või ülikoolikaaslane, kahjustab vägivalda all kannatavat inimest. Kuna praegu ei ole vaimne vägivald kriminaliseeritud, ei pruugi vägivalda all kannatav inimene tajuda, et tema suhtes kasutatakse vaimset vägivalda ja kui ta seda tajub, et ole ohvril piisavalt võimalusi, et ennast kaitsta. Hirmutamise, alandamise, isoleerimise, vajaliku teabe mitte andmine on kõik

tegevused, mis on tavapärasel võrdsete inimeste vahelises suhtluses lubamatud. Samuti ei ole aktsepteeritav inimese alandamine, laimamine või muul inimese maine kahjustamine läbi sotsiaal- või tavameediakanalite. Seetõttu on vajalik, et karistusseadustikus määratletakse kuriteona ka vaimne vägivald. See võimaldab näha ette karistused ka sellisel juhul, kui vaimse vägivalla kasutamine ei toimu lähisuhtes.

Lapsele Vanemad MTÜ hinnangul on vajalik, et vaimne vägivald lisatakse karistusseadustiku § 121 lõikesse 1.

3) Ühe väga olulise teemana soovib Lapsele Vanemad MTÜ välja tuua probleemi, mis esineb nii lähisuhtevägivalla, kui vaimse või füüsilise vägivalla puhul. MTÜ poole pöördunud inimesed on välja toonud, et vägivalla puhul loetakse enamjaolt ohvriks ema ehk naist, mis välistab isa ehk mehe võimaluse saada kuriteoohvrina tuge ja teenuseid. Ühtlasi satuvad mehed sageli taasohvristamise objektiks, kuna eeldatakse, et ohver on naine.

Lähisuhtevägivalla ning vaimse ja füüsilise vägivalla kontekstis on oluline tagada, et isasid ei jäetaks ohvritena tähelepanuta ega taasohvristataks institutsionaalsete või sotsiaalsete mehhanismide kaudu.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Erkki Laaneoks

Juhatuse liige

Janek Ranniste 5646 3837